

"חברות הביטוח גבו במשך שנים פרמיות בגין ביטוחי חיים בהתבסס על לוחות תמותה לא עדכניים"

האקטואר רועי פולניצר מסביר מדוע במשך שנים הפרמיות שגבו חברות הביטוח בגין ביטוחי חיים התבססו על לוחות תמותה לא עדכניים (ישנים וללא הבחנה בין גברים לנשים).

בגילאי העבודה במחצית השנייה של שנות ה-40 של המאה הקודמת (לוח 1952-1949A).

רכיב הגמלה

רכיב הגמלה בביטוחי חיים משקף את הסיכון להתארכות החיים (Longevity) של המבוטח לאחר גיל הפרישה ולכן הפרמיה בגין רכיב הגמלה נגזרת מיתרת תוחלת החיים הממוצעת לאחר גיל הפרישה. ככל שיתרת תוחלת החיים לאחר גיל הפרישה ארוכה יותר, אזי הפרמיות בגין רכיב הגמלה יהיו נמוכות יותר ומקדמי הגמלה יהיו גבוהים יותר.

יוסבר שכיוון שיתרת תוחלת החיים לאחר גיל הפרישה של ישראלים בשנות ה-80 של המאה הקודמת הייתה גבוהה יותר מיתרת תוחלת החיים של בריטים לאחר גיל הפרישה במחצית השנייה של שנות ה-40 של המאה הקודמת (לוח a(55)), הרי שהפרמיות שחברות הביטוח גבו בגין רכיב הגמלה היו גבוהות יותר מהפרמיות שהיו צריכות להיגבות ומקדמי הגמלה היו נמוכים יותר. מבחינה אמפירית, ואין על כך חולק, שיתרת תוחלת החיים של ישראלים לאחר גיל הפרישה בשנות ה-80 של המאה הקודמת הייתה גבוהה יותר מזו של בריטים לאחר גיל הפרישה במחצית השנייה של שנות ה-40 של המאה הקודמת (לוח a(55)).

לסיכום

עד לשנת 2000 חושבו הפרמיות בגין רכיב הריסק בפוליסות ביטוח חיים לפי לוח תמותה 1949-1952A (חוזר 334) בו אין הבחנה בין גברים לנשים.

ההבחנה בין נשים לגברים קיבלה ביטוי רק ברכיב הגמלה, שלשם חישוב הפרמיות בגינו נעשה שימוש בלוח תמותה a(55) f & m שלמעשה כלל שני לוחות: אחד לנשים ואחד לגברים.

כלומר, בעת תמחור הפרמיות בגין רכיב הריסק לא נלקח בחשבון שיעור התמותה הנמוך של נשים בגילאי העבודה (ביחס לגברים בגילאים אלה) והפרמיות שהן שילמו בגין רכיב זה היו זהות לפרמיות ששילמו גברים. לעומת זאת, ברכיב הגמלה כן נלקחה בחשבון תוחלת החיים הארוכה יותר של נשים (ביחס לגברים). כפועל יוצא מכך, גבר ואישה שפרשו באותו גיל ועם אותם שיעורי חיסכון, זכו לגימלאות חודשיות בשיעורים שונים – האישה בשיעורים פחותים.

ככל שיתרת תוחלת החיים ארוכה יותר, אזי פרמיית הביטוח תהיה נמוכה יותר ומקדם הגמלה יהיה גבוה יותר. יוסבר שכיוון שיתרת תוחלת החיים של נשים, בכל גיל, ארוכה יותר מזו של גברים, הרי שבמצב שבו גבר ואישה חסכו סכום זהה, הגבר יקבל מדי חודש גמלה בשיעור גדול יותר, משום שכספי החיסכון שלו מתחלקים במספר חודשים קטן יותר, ואילו האישה תקבל מדי חודש גמלה בשיעור נמוך יותר, משום שכספי החיסכון שלה מתחלקים במספר חודשים גדול יותר.

עבור גברים ונשים, בהתבסס על ניסיון התמותה של מקבלי קצבאות (annuitants) מחברות ביטוח חיים בבריטניה בין השנים 1946 ל-1948. אוקיי, אז למה 55? כי שיעורי התמותה הללו נקבעו כאפליקציות לתמחור קצבאות שנרכשו בבריטניה ב-1955.

סיכום ביניים, האקטואר הראשי לאוצר בשנת 1982 מאשר לכלל חברות הביטוח בישראל מספר תוכניות ביטוח חיים וקובע שעליהן לעשות שימוש בלוחות תמותה המבוססים על ניסיון תמותה ישן (למעלה מ-30 שנה לפני כן) בקרב לא ישראלים (בריטים בעלי תרבות שתייה חריפה השונה מזו של הישראלים) וללא הבחנה בין גברים לנשים. אם זה לא נקרא שימוש בלוחות תמותה לא עדכניים – אז אינני יודע מה כן.

לגבי אולטימיטי, בגדול ישנם 2 סוגים של לוחות תמותה: סלקט ואולטימיטי. בעוד שלוח סלקט הוא לוח תמותה סלקטיבי פחות "מחמיר" מזה של האוכלוסיה, הרי שלוח אולטימיטי הוא לוח תמותה רגיל, זה של האוכלוסיה. ההבדל בין השניים נעוץ בכך שמבוטח שעובר בדיקה רפואית ותוצאותיה משביות את רצונה של חברת הביטוח חשוף למשך מחזור השפעה מסוים (לרוב, שנתיים או שלוש שנים) ללוח תמותה פחות "מחמיר" מזה של האוכלוסיה (אשר לא עברה חיתום רפואי).

נשאלת השאלה, למה האקטואר הראשי באוצר מורה לחברות הביטוח בישראל בשנת 1982 לעשות שימוש בלוחות תמותה לא מעודכנים?

רכיב הריסק

הזכרתי בהתחלה שביטוחי חיים יכולים להיות מורכבים מרכיב ריסק, מרכיב גמלה או משילוב של שניהם. **רכיב הריסק בביטוחי חיים משקף את הסיכון להתקצרות החיים (Mortality) של המבוטח לפני גיל פרישה (בתקופת העבודה) ולכן הפרמיה בגין רכיב הריסק נגזרת משיעור התמותה הממוצע בגילאי העבודה.**

לוח תמותה הוא ניתוח סטטיסטי המבקש לחשב את סיכוייו של הפרט להישאר בחיים בגיל נתון, ומהווה אחד הרכיבים המרכזיים בחישוב הפרמיות בתכניות ביטוח חיים. **ככל ששיעורי התמותה גבוהים יותר, אזי הפרמיות בגין רכיב הריסק תהיינה גבוהות יותר.** יוסבר שכיוון ששיעורי התמותה של ישראלים לפני גיל פרישה בשנות ה-80 של המאה הקודמת היו נמוכים יותר משיעורי התמותה של בריטים לפני גיל פרישה במחצית השנייה של שנות ה-40 של המאה הקודמת (לוח 1949-1952A), הרי שהפרמיות שחברות הביטוח גבו בגין רכיב הריסק היו גבוהות יותר מהפרמיות שאמורות היו להיגבות. מבחינה אמפירית, ואין על כך חולק, שיעורי התמותה של ישראלים בגילאי העבודה בשנות ה-80 של המאה הקודמת היו נמוכים יותר משיעורי התמותה של בריטים

תוכניות ביטוח חיים מורכבות בגדול משני סוגים: ביטוחי חיים עם ערכי פדיון וביטוחי חיים ללא ערכי פדיון. ערך פדיון הוא כמות הכסף שנצברה בפוליסה מסוימת, שאותה המבוטח יכול לקבל באופן מיידי במידה והוא מבטל את הפוליסה.

ביטוחי חיים ללא ערכי פדיון כוללים למשל ביטוח ריסק טהור וביטוח אובדן כושר עבודה. ביטוחי חיים עם ערכי פדיון כוללים למשל ביטוח חיסכון טהור, ביטוחי גימלא למיניהם, ביטוח מעורב, ביטוח לכל החיים (בורסה שנמכרה בארץ עד גיל 95) וביטוח מנהלים המוכר לנו כיום. ביטוחי חיים עם ערכי פדיון נקראים בארץ גם "ביטוחי קבע" או "ביטוחים עם ערכי חיסכון".

ביטוחי חיים יכולים להיות מורכבים מרכיב ריסק בלבד (למשל, ביטוח ריסק טהור), לחילופין מרכיב גמלה בלבד (למשל, ביטוח גימלא או) או לחילופין חילופין משילוב של רכיב ריסק ורכיב גמלה (למשל, ביטוח גימלא ב', ביטוח מנהלים ועוד).

חברות הביטוח בישראל קבעו פרמיות לביטוחי חיים שונים בהתבסס על לוחות תמותה לא מעודכנים (ישנים וללא הבחנה בין גברים לנשים).

דוגמא אחת מיני רבות לכך ניתן למצוא בידף רישום במרשם תוכניות הביטוח" של תוכנית גימלא ב', מיום ה-14 באוקטובר 1982 שבו כותב האקטואר הראשי לאוצר דאז, נחום רמוס ז"ל בכתב ידו שלוח החיים הרלוונטי לתמחור תוכנית הביטוח האמורה הוא "עד הגיל הביטוחי בעת תחילת תשלום הגימלה, ז, לפי חוזר 334 אולטימיטי ומגיל ז לפי a(55) אולטימיטי".

למי שאינו מוסמך כאקטואר סיכוני חיים (LRA) מטעם לשכת מערכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל (IAVFA) (כזה שמומחיתו היא קביעת פרמיות לביטוחי חיים וזרבות לביטוחי חיים), השורה שכתב רמוס בדבר לוח התמותה, לא אמרה להגיד כלום.

ביום ה-25 ביולי 1982 נשלח לכלל חברות הביטוח בישראל חוזר ביטוח ישן מס' 334 בנושא לוחות חיים לעניין חישוב התעריפים לתוכניות ביטוח. חוזר הביטוח האמור קבע כי לוח התמותה שישמש לחישוב תעריפי ביטוח חיים, החל מתאריך ה-1 בספטמבר 1982 ואילך הוא לוח 1949-1952A המבוסס על ניסיון התמותה שנצבר במהלך השנים הללו בקרב מבוטחים (Assured Lives) בחברות ביטוח חיים בבריטניה.

הזו הבנו שחוזר 334 פירושו לוח התמותה 1949-1952A, אבל מהו a(55)? ומה פירוש אותו אולטימיטי שחוזר פעמיים? ראשית, לוח a(55) מספק את שיעורי התמותה בנפרד